

”Om bara barnen skulle bestämma på fritids så skulle det bli kaos”

- En kvalitativ studie om delaktighet ur barns perspektiv

Namn: Sophie Lundin och Serena Melgaard
Program: Grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LRXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2015
Handledare: Björn Haglund
Examinator: Maj Asplund Carlsson
Kod: VT15-2920-014-LRXA1G

Nyckelord: Delaktighet, eleverna, fritidshem, det barndomssociologiska perspektivet, barns perspektiv, fri lek, styrd aktivitet, röstning, önskning

Abstract

Denna studie syftar till att ta reda på hur eleverna beskriver sina möjligheter att vara delaktiga i utformningen av fritidshemmets aktiviteter. Vårt resultat besvaras utifrån våra frågeställningar som är:

-Vid vilka tillfällen beskriver eleverna att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter?

-På vilket sätt beskriver eleverna att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter?

I vår studie redovisar vi för tidigare forskning på fritidshemmet men kompletterar också med tidigare forskning på förskola och skola. Resultatet påvisar att eleverna är delaktiga i den fria leken samt i innehållet i de styrda aktiviteterna. Resultatet påvisar också att det på fritidshemmen i vår studie finns två utmärkande sätt att vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter. Dessa två sätt är genom röstning och önskning.

Vi har gjort en kvalitativ studie där vårt val av metod har varit gruppintervjuer med elever. Vi har valt att se på vår studie ur det barndomssociologiska perspektivet samt att vi valt att försöka närma oss barns perspektiv.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Björn Haglund för allt stöd och respons under denna process. Vi vill också tacka de klasskamrater som bidrog med kontaktuppgifter till de olika fritidshemmen. Vi vill tacka alla pedagoger som har organiserat och strukturerat så vi har kunnat genomföra våra intervjuer.

Självklart vill vi också tacka alla underbara elever som ställt upp och medverkat i vår studie. Utan er medverkan hade inte vår studie varit genomförbar.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte	2
2.1 Frågeställningar	2
3 Tidigare forskning	3
3.1 Fritidshemmets uppdrag	3
3.2 Delaktighet i förskola	3
3.3 Delaktighet i skola	4
3.4 Forskning om barns delaktighet i förskola, skola och fritidshem.....	4
3.5 Likheter mellan tidigare forskning	7
4 Teoretisk utgångspunkt.....	9
5 Metod.....	11
5.1 Urval	11
5.2 Intervju.....	11
5.3 Genomförande av intervjuer	12
5.4 Analys av empiri.....	13
5.5 Tillvägagångssätt vid analys av empiri.....	13
5.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	14
5.7 Metoddiskussion/motiverande av val av metod	14
5.8 Etiska överväganden	15
6 Resultat och analys.....	17
6.1 Vid vilka tillfällen beskriver eleverna att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter?	17
6.1.1 Den fria leken	17
6.1.2 Innehållet i de styrda aktiviteterna.....	19
6.2 På vilket sätt beskriver eleverna att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter?	20
6.2.1 Röstning	20
6.2.2 Önskingar	21
6.3 Avslutande analys utifrån det barndomssociologiska perspektivet	23

7 Slutdiskussion	24
7.1 Fortsatt forskning.....	27
8 Referenslista	28
9 Bilagor	
9.1 Bilaga 1 Tillståndsblad.....	
9.2 Bilaga 2 Intervjuguide.....	

1 Inledning

Under våra tre år på Grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem på Göteborgs universitet har vi under vår utbildning kommit i kontakt med och tagit fasta på elevers delaktighet på olika sätt. Våra erfarenheter är att elevers delaktighet är något som ofta diskuteras men som inte framkommer lika ofta i verksamheten. Bland annat under våra fältstudier, som vi gjorde inför denna studie, framkom det att eleverna själva inte visste om när och över vad de hade delaktighet i. Det finns inte så mycket forskning kring detta område på fritidshem utan mest på förskola och skola. Det är en av anledningarna till att vi vill göra vår studie kring detta.

När barns perspektiv synliggörs i verksamheten är det ofta utifrån vuxnas perspektiv samt deras synsätt på barn och elever. Därför vill vi i vår forskning utgå ifrån barns perspektiv samt ta reda på hur de ser på sin delaktighet på fritidshemmet. För att ta reda på detta har vi valt att intervjua elever samt undersöka vad tidigare forskning säger om delaktighet på fritidshemmet.

I skolans och fritidshemmets verksamhet ska vi förbereda eleverna och fostra dem till demokratiska medborgare (Skolverket, 2014). För att barn skall bli demokratiska medborgare så måste de ges möjlighet till att aktivt få komma till tals och bli lyssnade på. För att barn ska kunna få sin röst hörd och bli lyssnade på så måste de få ha delaktighet i verksamheten (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2003). Här har fritidshemmet en viktig uppgift då det är en plats för barnen där de skall kunna påverka och aktivt vara delaktiga i sin egen verksamhet. Enligt skollagen (SFS 2010:800) står det att elever skall ges möjlighet till inflytande samt delaktighet i sin skolvardag.

Detta område, angående elevers delaktighet, är relevant samt intressant då vi som framtida lärare med inriktning mot fritidshem skall se till så att eleverna är delaktiga i sin verksamhet. I våra styrdokument, *de allmänna råden för fritidshem* (Skolverket, 2014), står det att eleverna skall vara delaktiga på olika sätt, till exempel att eleverna skall ha inflytande samt vara delaktiga i verksamhetens utformning. Den tidigare forskning som vi kan ta stöd av i vår studie är riktad mestadels mot barn och elever i förskolan och skolan. Eftersom det finns så lite forskning om elevers delaktighet i fritidshem så vill vi forska kring detta och ha fokus på fritidshemmet då det är vårt huvudsakliga arbetsområde. När vi benämner förskolan så skriver vi om barn och när vi benämner skola samt fritidshem så skriver vi om elever. Detta gör vi på grund av att det är så vi lärt oss att benämna utifrån vår utbildning samt att det är så vi ska benämna dem enligt vår profession.

Genom denna studie hoppas vi kunna bidra med att lärare i fritidshem kan få förståelse och inblick i elevers delaktighet i verksamheten. På så sätt kan vi främja elevernas lärande och utveckling samt betona vikten av elevernas åsikter och tankar om delaktighet i vår kommande yrkesroll.

2 Syfte

Syftet med vår studie är att ta reda på hur eleverna beskriver sina möjligheter att vara delaktiga i utformningen av fritidshemmets aktiviteter.

2.1 Frågeställningar

-Vid vilka tillfällen beskriver eleverna att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter?

-På vilket sätt beskriver eleverna att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter?

3 Tidigare forskning

Vi inleder detta avsnitt med att beskriva fritidshemmet uppdrag utifrån fritidshemmets styrdokument, *de allmänna råden för fritidshem*. Därefter går vi in på vad forskningen säger om delaktighet på förskola, skola och fritidshem. Avslutningsvis beskriver vi likheter och skillnader mellan den tidigare forskningen vi använt oss av.

3.1 Fritidshemmets uppdrag

I styrdokumentet för skolan så framkommer det och lyfts fram att eleverna skall ges möjlighet till inflytande och delaktighet. Även i fritidshemmen finns det styrdokument vi skall följa och dessa är *de allmänna råden för fritidshem* (Skolverket, 2014). Fritidshemmet har som syfte att bedriva en verksamhet som skall vara ett komplement till de olika områdena inom skolans verksamhet. Vi som lärare i fritidshem skall skapa en verksamhet för eleverna som utgår från deras intressen och vara ett stöd i deras utveckling. Verksamheten som bedrivs på fritidshemmet skall även stödja eleverna i att skapa nya sociala relationer. Ett huvudsyfte med fritidshemmets verksamhet är att det skall utveckla eleverna till demokratiska medborgare. Detta är relevant för vår studie. Eleven och dennes utveckling skall alltid vara det som är första prioritet. Fritidshemmet ska vara meningsfullt för eleverna (Skolverket, 2014).

Eftersom fritidshemmet har som uppdrag att komplettera skolans verksamhet så gäller skolans styrdokument (Skolverket, 2011) även på fritidshemmet. Fritidshemmet har ytterligare ett styrdokument att följa, vilket är *de allmänna råden* (Skolverket, 2014). Eleverna ska ges mer möjlighet till delaktighet på fritidshemmet än vad de ges i skolan enligt styrdokumentet och det är därför utskrivet i högre grad i *de allmänna råden för fritidshem*.

Som vi nämnde tidigare så ska fritidshemmet vara meningsfullt för eleverna. En viktig aspekt för att eleverna ska uppfatta fritidshemmets verksamhet som meningsfull är att de får vara delaktiga i innehållet i verksamheten vilket *de allmänna råden* säger att eleverna ska vara.

Vi har valt att se vad styrdokumentet för både förskola, skola och fritidshem säger om delaktighet.

Som man kan utläsa från de tre styrdokumentet (Skolverket, 2010; Skolverket, 2011; Skolverket, 2014) så är delaktighet något som ska vara genomgående i de olika verksamheterna. Mängden delaktighet ett barn eller en elev ska få möjlighet till ska öka i och med mognad och ålder. Däremot är det ungefär samma saker som är utskrivna i styrdokumentet som barnen och eleverna ska ha delaktighet i.

I alla tre verksamheterna är det pedagogernas uppgift att ge barnen och eleverna verktygen för att lära sig och på så vis kunna vara delaktiga.

3.2 Delaktighet i förskola

Skolverket (2010) menar att barnen övar och växer i sin delaktighet genom att de ges möjlighet till detta utifrån sina egna förutsättningar. Barnen ska kunna vara delaktiga i beslut om innehållet i verksamheten. Barnen ska också vara delaktiga i bland annat saker som gäller sin egen och andras kultur för att få inblick och förståelse för detta. De ska också få kännedom om naturens kretslopp för att få förståelse hur de kan påverka det. Det är pedagogernas uppgift att se till att dessa mål nås samt att inspirera barnen till att vilja vara

delaktiga. När barnen visar på vilja till delaktighet är det också pedagogernas uppgift att ta till vara på och ge dem möjlighet till detta. Pedagogerna måste öva barnen i utvecklandet i barnens delaktighet. Pedagogerna måste veta vad barnen är delaktiga i och utvärdera och analysera detta för att kunna uppnå målen samt för att kunna utveckla deras delaktighet. Detta ska göras i samråd med barnen och deras vårdnadshavare.

På förskolan ska barnen delta i ett demokratiskt arbetssätt. Detta kommer att utvecklas i högre åldrar inom skolan.

”I förskolan läggs grunden för att barnen ska förstå vad demokrati är.” (Skolverket, 2010, s.12)

3.3 Delaktighet i skola

Skolverket (2011) skriver att det finns demokratiska principer i skolan som gäller för alla elever. Dessa demokratiska principer innebär att eleverna ska kunna påverka och ta ansvar men också att vara delaktiga. Eleverna ska få möjlighet till delaktighet i sin utbildning. Denna delaktighet ska anpassas efter elevernas ålder och mognad. I skolan har man som mål att eleverna ska ansvara för sin egen studiegång och får mer och mer delaktighet i den ju äldre de blir. Lärarna ska då ge eleverna möjlighet till den delaktigheten och låta eleverna vara med i utformandet av undervisningen. Men för att detta ska kunna ske så måste lärarna öva eleverna i detta. Själva undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer där eleverna får öva på sina förmågor att ta eget ansvar.

3.4 Forskning om barns delaktighet i förskola, skola och fritidshem

Här kommer vi att redovisa för barn och elevers delaktighet i verksamheterna på förskola, skola och fritidshem enligt tidigare forskning. Vårt huvudfokus ligger på fritidshemmet men eftersom det finns så lite tidigare forskning kring delaktighet på fritidshemmen så har vi valt att komplettera detta med vad tidigare forskning säger om delaktighet även på förskola och skola.

Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) har bedrivit sin forskning om förskolan och menar att man i tidigare styrdokument för förskolan inte talade om barns perspektiv samt deras delaktighet på samma sätt eller lika utförligt som det gör i dagens styrdokument. Detta beror på att synen på barn har förändrats genom åren samt genom bland annat förskolans utveckling. I och med ett nytt sätt att se på barn och barndom, så som viktiga och en del i samhället, så har mer forskning kommit på området. Denna forskning riktas mest till skola och förskola.

I en annan studie gjord om förskola av Sheridan och Pramling Samuelsson (2001) så ingick sex förskoleavdelningar. Det de menar här är att barnen i deras studie uppfattar betydelsen av att bestämma är när de gör saker som de själva vill när de är ensamma eller tillsammans med sina kompisar. Barnen i deras studie menar att det är förskollärarna som bestämmer näst intill allt på förskolan. När de genomförde intervjuerna så svarade barnen nej på frågan ifall de fick bestämma någon gång. Men när de däremot samtalade vidare om saker som de gjorde på förskolan så insåg barnen att de visst bestämde över saker. När barnen berättade om vad de får bestämma så var det mest den fria leken som de relaterade till men också sina egna saker och vissa aktiviteter. Barnen påpekar också att de är begränsade i vad och när de får bestämma.

Detta är något som även pedagogerna i Sheridan och Pramling Samuelssons (2001) studie påpekar. Att de till exempel vid samlingar bestämmer när och var de ska vara men att barnen kan få komma med förslag om vad de ska göra, till exempel sjunga en sång. De menar med sin studie att det inte kan ge någon generell bild för hur det ser ut på alla förskolor men hur det ser ut just där de har genomfört sin studie.

Forskning på fritidshemmet finns det lite kring. Men Haglund (2015) har gjort ett etnografiskt fältarbete om fritidshem och där framkommer det att pedagogerna har en önskan om att aktiviteterna på fritidshemmet ska vara frivilliga och att eleverna själva ska få vara delaktiga i sina beslut. Skulle eleverna däremot inte ha något att göra så vill pedagogerna få dem sysselsatta. I Haglunds studie framgår det att eleverna är begränsade i sin delaktighet. Till exempel så beror detta på att eleverna ibland måste vara utomhus då alla pedagogerna är det och ingen får vara inomhus ensam. Eleverna har då full delaktighet i vad de väljer att göra där och då men de är som sagt begränsade i att de måste vara utomhus. Vidare i Haglunds studie visade det sig att eleverna var delaktiga i den fria leken men däremot inte i det styrda tematiska arbetet som skedde i verksamheten under den perioden som studien gjordes. Pedagogerna insåg efteråt att de inte hade bett om elevernas åsikter och tyckande kring valet av tema. Han menar dock att eleverna kan tycka att aktiviteterna är roliga och givande fast de är inte delaktiga i besluten och planeringen av temaarbetet.

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridans (2003) studie så framkommer det att eleverna bör vara delaktiga även i processer som rör beslut och i det pedagogiska. Avslutningsvis i Haglunds (2015) artikel så menar han att vi på fritidshemmet har stor möjlighet till att ge eleverna delaktighet i utformandet av aktiviteterna.

Dahl och Ackesjö (2011) har också genomfört en studie om fritidshem. Deras studie genomfördes på två fritidshem som visade på skillnader vad det gäller elevernas delaktighet. På det ena fritidshemmet så gav pedagogerna eleverna få möjligheter till att kunna vara delaktig i fritidshemsverksamheten medan det andra fritidshemmet gav eleverna mer möjlighet att vara delaktig. I studien framkommer det att eleverna på det fritidshem som fick mindre möjlighet till delaktighet uttrycker att de vill ha mer möjlighet till delaktighet i sin fritidshemsverksamhet. Eleverna menar även att det är pedagogerna som bestämmer det mesta. Det andra fritidshemmet som nämns i studien visar mer på en verksamhet där eleverna är nöjda med sin delaktighet och menade på att de fick vara delaktiga. Där anser eleverna att det är de själva som bestämmer det mesta över innehållet i verksamheten. De menar även att pedagogerna planerar flera aktiviteter och att eleverna sedan får välja bland de olika styrda aktiviteterna. Just på detta fritidshem har eleverna uttryckt att de är nöjda med verksamheten så som den är och att på frågan om det fanns något som man inte fick göra på fritidshemmet nu men som man hade önskat att göra så svarade flertalet elever nej.

Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) menar att det ser annorlunda ut i skolans verksamhet. Där anser lärarna att det är svårt att ge barnen möjlighet till delaktighet då de samtidigt ska hinna med att nå läroplanens mål och riktlinjer.

Tidigare forskning gjord av Helene Elvstrand, universitetslektor vid Linköpings Universitet, visar även den att eleverna inte har så mycket delaktighet i verksamheten som bedrivs i skolan (Elvstrand, 2009). Eleverna i hennes studie menar att när det handlar om delaktighet i skolan är det genom förhandling, till exempel genom röstning, som de uttrycker är den vanligaste formen av delaktighet. Saker som de har förhandlat om har varit bland annat om de ska få vara inne på rasten och det framkommer även att det förs många diskussioner om olika regler

och liknande där eleverna vill vara delaktiga. Ännu ett område som eleverna försöker påverka är mängden läxor. Eleverna menar även att de kan bli delaktiga genom lottdragning. De påpekar att de varit delaktiga genom att de i lottningen fått bestämma vad lapparna ska innehålla. En del av eleverna menar att de har delaktighet kring dessa delar medan andra inte alls är nöjda då deras förslag aldrig blivit valt. Eleverna menar att de kan få vara med och vara delaktiga på så sätt att de får ge förslag på olika aktiviteter eller områden som de vill utföra i skolan men de menar även att det i slutändan är lärarna som avgör vilka aktiviteter eller liknande som det blir.

Enligt Elvstrands (2009) studie så anser sig eleverna ha begränsad delaktighet i verksamheten som skolan bedriver. Något som lyfts i studien är elevernas uttryck lobba. Det innebär att om man som elev kan få med sina klasskompisar på den önskan som man har så finns det större chans att ens förslag går igenom och på så vis får mer delaktighet. Eleverna menar att delaktigheten kan vara avgörande beroende av vilken position och ställning man anses ha sin egen klass. Eleverna menar även att det är viktigt att kunna argumentera för sitt förslag för att få igenom det. Om du som elev är populär tenderar det till att du får med resterande klasskamrater på ditt förslag men har du en position i klassen som anses mindre värd så får du inte medhåll och risken finns att förslaget inte går igenom.

Det som framkommer genom intervjuer med eleverna är att de skulle vilja ha mer delaktighet vad det gäller olika områden de skall arbeta med inom olika ämnen. Enligt eleverna får de aldrig påverka innehållet i olika arbetsformer inom skolämnena. Enligt Elvstrands studie (2009) visar det att flera av eleverna anser att det är bra att lärarna är de som bestämmer inom skolans verksamhet för att de anser att om eleverna skulle bestämma skulle alla bara springa runt.

Vidare i Elvstrands studie framkommer det en typ av system med hjälp av stjärnor. Det systemet går till på följande sätt att hela klassen, eller enskilda individer i klassen kan få stjärnor då de uppvisat ett gott beteende, lyfter fram någon annan elev eller liknande. När hela klassen samlat ihop den mängd stjärnor som läraren anser att de skall ha så får de välja något de skall göra tillsammans, då anser sig eleverna ha rätten till delaktighet för de får vara med och bestämma. Eleverna förknippar delaktighet med en form av belöning. De skall på lektionen göra klart själva arbetsuppgifterna och när dessa är klara får de välja valfritt vad de vill göra tills lektionen är slut. Däremot påpekas det av eleverna att man inte alltid hinner färdigt och då får man inte tillgång till den fria tiden. På så vis får eleverna olika mycket delaktighet, av sin fria tid, då de arbetar i olika takt.

Sammanfattningsvis så anser sig eleverna i Elvstrands studie tycka att för att få ha rätt till delaktighet i skolans verksamhet så skall de förtjäna den av lärarna. Det som framkommer i studien är att eleverna i skolan har delaktighet över den fria tiden och i saker som inte hör till ordinarie skoltid, med detta menas bland annat målstyrd undervisning.

Hur eleverna blir delaktiga beror på vilken syn pedagogerna har på barn. Pedagogernas syn påverkas bland annat av våra styrdokument men också på vår utbildning samt vidareutbildning. Verksamheten är något som hela tiden utvecklas och förändras utifrån elevernas intressen och behov men i riktning mot målen i styrdokumentet.

Arnér och Tellgren, (2006) har gjort studier om elever i förskoleklass. Enligt dem så handlar delaktighet om att vara med och göra, inte enbart komma med idén om att något ska göras. Eleverna i deras studie anser sig inte ha så mycket delaktighet i innehållet i verksamheten. Det

framkommer att de flesta eleverna i studien anser att de skulle kunna bestämma mer än vad de gör i dagsläget. Dock vet inte eleverna vad de skulle kunna bestämma mer över. Detta anser Arnér och Tellgren (2006) beror på att eleverna inte har så mycket delaktighet sedan tidigare och därför inte vet vad de skulle kunna påverka. Författarna menar också att det är pedagogerna som sätter upp ramar för när och hur eleverna får påverka och vad de anser att eleverna är kompetenta nog till att påverka.

Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) hänvisar till en norsk studie gjord av Søbstad (2002) där det visade sig att endast fyra procent av de tillfrågade barnen tyckte att de själva bestämde på förskolan. De barnen ansåg att de fick vara delaktiga i var bland annat den fria leken. Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan så antog pedagogerna att barnen hade kännedom om när de var delaktiga i bland annat besluten och därför fördes det inte någon dialog mellan dem om detta. Pramling Samuelsson och Sheridan menar att genom den dokumentation och analys man gör så kan man utifrån detta få syn på barnens delaktighet för att sedan eventuellt ändra sitt upplägg på verksamheten för att barnen skall bli mer delaktiga.

Enligt Evaldsson och Aarsand (2011) så misslyckas skolan med sitt demokratiuppdrag då eleverna inte får möjlighet till delaktighet på fritidshemmet. I deras kapitel framgår det att eleverna har möjlighet till delaktighet men att vissa av sakerna är över sådant som de egentligen inte vill vara delaktiga i. Detta kan vara på grund av att pedagogerna är de som bestämmer vad eleverna ska ha delaktighet i och de ger eleverna delaktighet i saker som pedagogerna tror sig veta att eleverna vill ha delaktighet i. Hade de istället haft en dialog med eleverna så skulle de veta vad eleverna ville ha delaktighet i.

3.5 Likheter mellan tidigare forskning

Nedan har vi studerat likheter mellan tidigare forskning. Vi har även studerat likheter och skillnader mellan verksamheterna på skola och fritidshem.

Några likheter som vi har kunnat se är bland annat elevers begränsningar på fritidshemmet. Dessa begränsningar kommer oftast från pedagogerna då det kan handla om till exempel att alla måste vara utomhus men där får eleverna bestämma själva vad de ska sysselsätta sig med, som i Haglunds studie (2015). Även i Elvstrands (2009) studie framkommer det att eleverna är begränsade. Det finns alltså ramar för vad eleverna får göra men inom dessa ramar så bestämmer de själva. Detta handlar alltså om skendemokrati. Eleverna får valmöjligheter där det är pedagogerna som valt vad eleverna kan välja mellan (Westlund, 2010).

Vi menar att pedagogerna på detta sätt ser på eleverna som att de inte kan ta egna beslut. Eleverna blir då begränsade. Detta talar även emot det barndomssociologiska perspektivet. Att eleverna blir begränsade skulle också kunna, som vi nämnt tidigare, bero på att det finns resursbrist eller liknande och behöver inte alltid bero på skendemokrati. Det är pedagogerna som har det yttersta ansvaret för verksamheten.

En likhet mellan Haglunds (2015) studie och Dahl och Ackesjös (2011) studie är att det är pedagogerna som bestämmer och planerar de styrda aktiviteterna och att eleverna sedan får välja att vara med eller inte. Detta framkommer även i Sheridan och Pramling Samuelssons (2001) studie då pedagogerna planerade upp samlingarna men barnen kunde önska vad de skulle sjunga.

En ytterligare likhet som vi har fått fram är mellan Arnér och Tellgrens (2006) studie och Sheridan och Pramling Samuelssons (2001) studie där deras elever hade lite möjlighet till att påverka och på grund av detta så visste de heller inte vad det fanns för möjligheter till att påverka.

I Pramling Samuelsson och Sheridans (2003) studie framkommer det att lärarna i skolan anser att det är svårt att låta eleverna vara delaktiga i skolans verksamhet. Det finns också större utrymme för elevers delaktighet på fritidshemmet och det är även utskrivet i större grad i fritidshemmets allmänna råd (Skolverket, 2014) än i skolans läroplan (Skolverket, 2011).

4 Teoretisk utgångspunkt

Med hjälp av olika perspektiv så kan man se på sitt forskningsområde på olika sätt och ur olika synvinklar. Beroende på vilket perspektiv man väljer så kommer den studie man gör att se olika ut (Svensson, 2011). I vår studie har vi utgått från det barndomssociologiska perspektivet. Det barndomssociologiska perspektivet utgår från barnen själva. Inom denna teori så ses barnen som aktörer och medskapare av sin egen verklighet. Enligt Halldén (2007) så innebär det barndomssociologiska perspektivet att ge barnen makt och att förbättra deras levnadsvillkor.

Från början var det framförallt pedagoger och miljöpsykologer som studerade barns utveckling. Senare, då man började ifrågasätta barnens plats i samhället, så började även sociologer att intressera sig för ämnet. Tidigare ansåg man inte att barnen tillförde något till samhället medan man senare såg dem som viktiga och en del i samhället (Halldén, 2007). Man började se barn och barndomen som något så pågick här och nu istället för vad man visste att barnen var på väg mot, det vuxna livet. Alltså att man såg på barn som varande inte som blivande.

Inom det barndomssociologiska perspektivet så strävar man efter att bedriva sin forskning *för* barn och *med* barn istället för som i många fall enbart *om* barn. Detta synsätt har blivit mer accepterat inom barnforskningen och fler vetenskapsgenrer forskar idag kring detta. Genom detta synsätt så har även familjeforskningen förändrats på så sätt att barnet idag lyfts fram som en viktig del av familjen (Halldén, 2007).

Här nedan kommer de sex kännetecknen inom barndomssociologisk forskning enligt James och Prout (1990) som Halldén (2007) skriver om.

1. Barndom ska förstås som en social konstruktion.
2. Barndom kan aldrig särskiljas från variabler som klass, kön och etnicitet.
3. Barns sociala relationer och kulturer är värda att studera i sin egen rätt.
4. Barn är och måste betraktas som aktiva i skapandet av sitt eget sociala liv.
5. Etnografi är en speciellt lämplig metod för att komma åt barns perspektiv.
6. Att proklamera ett nytt paradigm för barndomsforskning innebär också att delta i förändringen av barndomen.

(Halldén, 2007 s.26-27)

I den första punkten påpekar man att barndom ska förstås som en social konstruktion. Med detta innebär det att vi har föreställningar om hur ett barn är och ska vara och på så vis formas barnen utifrån våra föreställningar. Barn kan inte ses på ett och samma sätt utan påverkas olika utifrån dessa levnadsvillkor. Den andra punkten innefattar att något som påverkar barnen är klass, kön och etnicitet. Alla barn är inte lika och något som påverkar är samhällets normer kring klass, kön och etnicitet. Punkt nummer tre menar på att vi ska se barnen för vilka de är här och nu och inte som någon som så småningom ska bli en vuxen individ. Den fjärde punkten menar att barnen inte enbart blir påverkade till sitt sociala liv utan att de själva är aktiva medskapare till det. I den femte punkten så lyfter man den etnografiska metoden som ett hjälpmedel för att komma åt barns perspektiv. Alltså när man gör sin forskning så befinner man sig med barnen i deras egen miljö och dessutom under en längre period. Med den sista punkten vill man skapa ett nytt perspektiv där man vill ge barnen mer makt och genom forskning förändra synen på barnen och barndom.

Detta skulle komma bli den nya barndomsforskningen. Som vi nämnde ovan så är detta nu mer accepterat och är idag klassat som ett mer normalt sätt att se på barn. Sen flera år tillbaka har en form av barndomsforskning uppkommit som har fokus på barn som sociala deltagare.

Det barndomssociologiska perspektivets huvudsyfte är att ägna sig åt sådan forskning som är till för barnet men även att göra sådan forskning där barnet är involverad. Enligt Halldén (2007) så handlar detta om att förändra barnets miljö. Författaren fortsätter påpeka att den miljö som barnet vistas i har stor inverkan på barnets lek men även att barnet påverkar den miljö som det är aktivt i.

En viktig del inom det barndomssociologiska perspektivet är synen på barnet, man vill hålla sig borta ifrån att se på barnet som en otillräcklig individ. Precis som vuxna så måste barn kunna hantera nya sociala sammanhang samt ett samhälle som är under ständig förändring och utveckling. Inom perspektivet så är ordet kompetent viktigt och med detta menas bland annat att barnet har kompetens till att binda nya sociala gemenskaper. Ännu en viktig ståndpunkt i perspektivet är att vuxna och barn är beroende av varandra. Barn skapar en egen kultur men då måste vi som vuxna se barnet som en kompetent individ. Skulle vi inte göra det så skulle inte barnen få möjlighet till att skapa en egen kultur (Halldén, 2007).

Genom leken kommer barnet i kontakt med normer som de genom sin lek prövar samt gör om på sitt egna sätt och efter sin nivå. Kulturen är under ständig förändring. Halldén fortsätter påpeka att ett barn alltid har med sig ett bagage med biologiska kunskaper och färdigheter, men hon menar att dessa värderas olika beroende på sammanhang och samhällen. Halldén menar att det är positivt att forska kring barn då barn har kunskaper samt färdigheter som andra människor saknar. Hon menar även att dessa färdigheter och kunskaper enbart kan framkomma genom samverkan med barn. Dessa är viktigt att studera då de är medskapare av kulturen och samhället samt att få kunskap och kännedom om vad de bidrar med till kulturen (Halldén, 2007).

En utgångspunkt för det barndomssociologiska perspektivet är barns perspektiv. När man säger barns perspektiv försöker man närma sig barns perspektiv och vad de själva tänker och tycker. Detta till skillnad från att utgå från ett barnperspektiv som mer handlar om vad vuxna anser att eleverna tycker och tänker, om i vårt fall elevernas delaktighet (Evaldsson & Aarsand, 2011). Att däremot gå in och närma sig elevernas perspektiv i olika situationer bidrar till att pedagogerna ges möjlighet att skapa lärandesituationer där eleverna tas på allvar och kommer till tals (Jonsson & Thulin, 2013). Det är viktigt utifrån barns perspektiv att pedagogerna ser på barnen som att de är kompetenta individer och respekterar dem utifrån detta. Som pedagog är det också viktigt att lyssna på eleverna och visa att man tar till sig det de säger men också att be om elevernas åsikter och visa på att deras åsikter är betydelsefulla för verksamheten. Sedan måste vi inse att barns perspektiv inte är samma för alla barn utan man måste lyssna på var och en av dem, detta stärker deras åsikter (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2003).

För att barns perspektiv ska bli synligt i verksamheten så är det viktigt att det ständigt förs en dialog mellan barnen och pedagogerna. För att eleverna ska kunna vara delaktiga i sin verksamhet så gäller det att pedagogerna ser till deras perspektiv och är lyhörda inför deras tankar, åsikter och idéer. Det ligger stor vikt på vad pedagogerna har för synsätt på eleverna. Utifrån vad de har för åsikter och tankar om eleverna så blir detta avgörande för hur barns perspektiv kommer till uttryck i verksamheten (Jonsson & Thulin, 2013).

5 Metod

I detta kapitel kommer vi att redogöra för hur vi har gått tillväga i vår studie och med vilka metoder och riktlinjer vi har tagit hjälp av för att göra detta.

5.1 Urval

Det var tre olika skolor som deltog i vår studie och på varje skola genomförde vi två stycken gruppintervjuer med elever från fritidshemmen. Den första skolan som vi var på blev vald efter ett bekvämlighetsurval då vi redan hade haft kontakt med skolan. Detta kom att bli vår första urvalsprocess (Denscombe, 2009). Vi började vår andra urvalsprocess med att fråga våra egna klasskamrater om kontaktuppgifter till deras verksamhetsförlagda utbildningshandledare, alltså ett slumpmässigt urval (Denscombe, 2009). Det var endast två klasskamrater som lämnade kontaktuppgifter till sin handledare. Utifrån detta så kontaktade vi deras handledare och frågade om möjligheten till att få göra en del av vår studie på deras fritidshem vilket de tackade ja till.

Eleverna fick själva välja om de ville delta eller inte. Därefter skickades ett tillståndsblad hem till vårdnadshavarna för underskrift om godkännande att eleven fick delta i studien. Sedan gjorde pedagogerna ett urval för vilka som skulle vara med på intervjuerna. Dessa urval skedde på olika sätt på de olika fritidshemmen. Vissa pedagoger använde sig av ett subjektivt urval. Med detta menas att de valde ut vilka elever som skulle medverka i intervjuerna av olika anledningar (Denscombe, 2009).

5.2 Intervju

Vi har valt att göra en kvalitativ intervju. Med en kvalitativ intervju menas att man försöker se på sitt område ur intervjupersonernas perspektiv (Kvale & Brinkmann, 2014). Den metod vi valde att använda oss av för att kunna få svar på våra problemformuleringar var intervjuer. Då intervjuer med elever. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011) påpekar att intervjuer är den metod som är vanligast vad det gäller kvalitativa metoder. Med intervjuer får man fram kunskap om de förhållanden som råder i just den miljön som man gör sin studie i. Intervjuer är en rimlig metod till att få svar på våra frågeställningar. Detta på grund av att det hade varit svårt att observera vad eleverna anser om sin delaktighet men också för att vi utgår från barns perspektiv.

När vi utgår från barns perspektiv så är det deras röster som måste bli hörda och inte de vuxnas. Den form av intervju vi valde var strukturerad gruppintervju. Med strukturerad intervju menas att man i alla sina intervjuer har använt sig av samma upplägg, samma frågor och ställt dem i samma ordning. Man har alltså tänkt ut sina frågor i förväg och följer dessa (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Det vill säga att vi förberedde intervjufrågor som vi utgick ifrån. Vi ställde frågorna uppifrån och ner, däremot kunde det uppkomma vissa följdfrågor på elevernas svar. Ibland förstod inte vissa av eleverna våra frågor och då fick vi förklara dem på ett annat sätt och med andra ord för att eleverna skulle förstå frågan bättre. Vi lät också eleverna ta tid på sig att svara så vi inte avbröt dem när de pratade eller så att de fick tänka på svaren.

Vi använde oss enbart av intervjuer med elever då det var deras tankar och åsikter som vi ville ha kännedom och kunskap om. Vi valde alltså en metod som passade vår studie för att få svar på våra frågeställningar (Svensson & Ahrne, 2011). Anledningen till att vi valde att fokusera på elevernas syn på sin delaktighet ansåg vi för att det är en viktig aspekt att ha med sig i vår

kommande yrkesroll. Vi genomförde sex gruppintervjuer med två-fem elever per grupp. Vi fick tillstånd från samtliga elever att spela in intervjuerna. Intervjuer gjorde vi på olika skolor för att få svar från olika elever. Hade vi däremot gjort intervjuerna på en och samma skola och fritidshem så tror vi att vi hade fått liknande svar från alla elever då de har samma verksamhet och möjligheter. Anledningen till att vi valde att genomföra intervjuer med eleverna i grupp var för att eleverna skulle känna sig trygga samt våga uttrycka sina tankar och åsikter (Trost, 2010). Det skulle också kunna leda till ett samtal mellan eleverna. Trost (2010) menar också att gruppintervjuer även kan vara en risk. Han menar att om man använder sig av gruppintervjuer så kan de deltagande påverkas av varandra samt att vissa deltagande kan komma i skymundan medan vissa pratar hela tiden.

Under intervjuerna gjorde vi ljudupptagningar samt förde egna anteckningar för att sedan kunna transkribera empirin. En fördel med ljudupptagning är att man efteråt kan lyssna flera gånger för att få det så exakt som möjligt i sin transkribering. Att föra anteckningar samtidigt som man använder sig av ljudupptagning är av ytterligare fördel. Detta på grund av att man i sina anteckningar kan skriva ner hur deltagarna betar sig under intervjuerna. Skulle någon till exempel inte svara så mycket men istället nicka eller göra grimaser så kan detta ändå vara av vikt för svaren på frågeställningarna och då är det bra att man har antecknat (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011).

När vi genomförde intervjuerna med eleverna så valde vi att använda oss av ordet bestämma, vår definition av delaktighet. Detta gjorde vi på grund av att vi ville att eleverna skulle förstå våra frågor för att de på så vis skulle kunna ge korrekta svar utifrån dem. Vi tror inte att vi hade fått samma svar på frågorna om vi hade valt ordet delaktighet istället för ordet bestämma i dessa årskullar. Kvale och Brinkmann (2014) påpekar att man som intervjuare kan behöva anpassa sina frågor och språket i dessa utifrån vem man ska intervjuas.

5.3 Genomförande av intervjuer

Intervjuer på skola ett 31/3-15

Vi hade sedan tidigare kontakt med en skola och därför frågade vi om tillstånd till att få genomföra gruppintervjuer med elever på det fritidshemmet. Vi anser inte att detta påverkar vår studie då eleverna på fritidshemmet var nya för oss. Pedagogerna på denna skola hjälpte till att fråga eleverna om de ville delta i intervjuerna. Utifrån detta skickades anhållan om tillstånd ut till vårdnadshavare. Därefter så var det tio stycken elever, i årskurserna förskoleklass-trean, som hade fått sitt godkännande av vårdnadshavare att delta och därför valdes dessa på denna skola. Inför intervjuerna delade pedagogerna in eleverna i två åldersgrupper, en grupp där eleverna var i åldrarna sex till sju år och i den andra gruppen var eleverna sju till nio år. På skola ett genomfördes intervju ett och två.

Intervjuer på skola två 15/4-15

Intervju tre, som skulle vara på ett fritidshem på skola två, blev inte av då pedagogen meddelade oss om att vårdnadshavarna ansåg att de inte hade fått tillräckligt med information om vad intervjun skulle innehålla och vilka frågor som skulle ställas. Vi valde då istället att be om en extra intervju på det fritidshem som vi redan fått godkännande från på samma skola. På det fritidshem som vi fått godkänt att genomföra intervjuer så hade 20 av 50 elever fått godkänt av vårdnadshavare att delta i studien. Pedagogen som vi hade haft kontakt med valde ut tio elever av de 20 som fått underskrifter av sina vårdnadshavare till intervjuerna med elever från årskurs två. Pedagogen hade valt bort två elever som pedagogen ansåg inte skulle svara så mycket under intervjuerna. Pedagogen menade att det inte var för att eleverna skulle

svara ”fel” under intervjuerna utan mer att de skulle sitta tysta. Sex tjejer och fyra killar valdes till intervjuerna. Pedagogerna hade velat ha fem tjejer och fem killar men detta blev inte fallet då det enbart var fyra killar som hade fått underskrifter. Bland tjejerna så lottade pedagogerna vilka som skulle få vara med. Av de tio eleverna så fanns det två elever som ansågs inte skulle vara i samma grupp, då de skulle bli för beroende av varandras svar, så de fördelades i varsin grupp.

Rummet där vi gjorde intervju tre och fyra var innanför personalrummet i ett samtalsrum. Vi frågade innan och det var okej för eleverna att vara där så det inte skulle vara en främmande miljö för dem men pedagogerna menade att det inte var så då eleverna bland annat har utvecklingssamtal i rummet. När eleverna kom in i rummet så bad vi dem att välja en plats i rummet där de själva ville sitta.

Intervjuer på skola tre 16/4-15

På fritidshemmet för intervju nummer fem så hade pedagogerna fått in lappar från sex elever i årskurs två. Utifrån detta så hade en av pedagogerna valt bort två elever som de ansåg inte skulle kunna svara på frågor under intervjun. Det var då fyra elever som var med under intervjun. Vi fick sitta i ett av rummen som de har att tillgå under fritidshemstiden och som de själva kände sig trygga med. Där inne fick de välja sina platser som de skulle ha under intervjun.

På fritidshemmet för intervju nummer sex så hade de enbart fått in tre godkännanden från vårdnadshavare till elever i årskurs ett. Av dessa tre var det bara två som var kvar på fritidshemmet när vi kom dit. Själva intervjun ägde rum i deras målrum som tillhörde fritidshemmet. Även dessa elever fick välja vart de ville sitta.

Alla de olika intervjuerna har tagit allt från sex till 20 minuter. Ingen av eleverna har valt att avbryta intervjun och inte heller stoppa ljudupptagningen.

5.4 Analys av empiri

Enligt Rennstam och Wästerfors (2011) så finns det tre arbetssätt för att analysera sin empiri. Dessa arbetssätt är att man först sorterar sin empiri, därefter reducerar den och slutligen argumenterar för sin empiri. Att sortera sin empiri innebär att man delar upp sitt material för att få en struktur på det. Att reducera sin empiri innebär att man tar bort oväsentliga delar som man inte kan koppla till sina frågor. För att kunna göra detta så får man läsa igenom sitt material ett flertal gånger för att kunna se på det utan att lägga in egna värderingar och tolkningar utifrån vad man själv tror och tänker kring ämnet. Argumentera innebär att man tittar på sin empiri utifrån sin/sina teorier samt tidigare forskning.

5.5 Tillvägagångssätt vid analys av empiri

Eftersom vi använde oss av ljudupptagning vid våra intervjuer så transkriberade vi dessa med hjälp av våra anteckningar som vi förde i samband med intervjuerna. Vi valde att transkribera våra intervjuer då alla intervjuerna var klara. Detta kunde vi göra då intervjuerna låg nära i tid med varandra. Hade vi inte haft våra ljudupptagningar och enbart använt oss av anteckningar så skulle vi istället ha transkriberat intervjuerna så fort som möjligt så att informationen och intervjuerna inte blir felaktiga då vi lätt skulle kunna glömma vad som sagts. När man gör sina renskrivningar i efterhand utan ljudupptagningar är det lätt att man lägger in egna värderingar om vad man tror att de medverkande har sagt och menat (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). Dessa transkriberingar skrev vi ut var för sig.

Vi studerade svaren i alla intervjuerna och valde ut det mest väsentliga i varje fråga och valde bort sådant som inte hörde till vår studie. Vi letade alltså efter nyckelord och teman i intervjuerna. Detta var vårt sätt att sortera vår empiri. Därefter skulle vi reducera vår empiri, alltså ta bort oväsentliga delar. Sedan reducerade vi materialet ytterligare en gång för att göra det mer användbart för oss och vi satte då svaren vi fått i intervjufrågorna mot våra frågeställningar för att på så vis kunna besvara dem. Nedan kommer vi att argumentera för vårt material.

5.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Med ett annat ord kan man säga att validitet betyder giltighet. Alltså hur pass vår empiri överensstämmer med verkligheten. I vår studie kan man säga att den blir giltig då vi frågar just eleverna om vad de tycker och tänker om sin fritidsverksamhet då det är deras syn vi vill åt. Alltså att vi intervjuar de personer som är berörda i vårt ämne (Kvale & Brinkmann, 2014). Man kan också säga att det har att göra med om man ställer relevanta frågor för att få svar på sina frågeställningar. Alltså när vi gör intervjuer med eleverna att vi ställer frågor så de förstår dem (Denscombe, 2009).

Reliabilitet kan man säga handlar om studiens tillförlitlighet, om metoden i studien skulle generera samma svar vid olika forskningstillfällen. I vårt fall kan man säga att vår studie är tillförlitlig då vi har följt vår intervjuguide under alla intervjuerna och att våra frågor inte är ledande (Kvale & Brinkmann, 2014). Det vi inte kan veta helt säkert är om eleverna har svarat sanningsenligt. Vi tror dock att när det blir ett samtal eleverna mellan så tänker de inte på samma sätt vad de säger, och vad som anses som ett korrekt svar, då samtalet mer bara flyter på.

Generaliserbarhet innebär att studiens resultat kan vara giltiga för andra fritidshem. Vår studie påvisar inte hur det är på alla fritidshem och detta var inte heller något som vi eftersträvade. Däremot skulle flera fritidshem kunna känna igen sig i våra tolkningar. En sak som skulle kunna ses som inte generaliserbart är om det skulle vara för få intervjupersoner i en studie. Man kan då alltså inte säga att något är generellt. Detta skulle också kunna anses som en svaghet i studien (Kvale & Brinkmann, 2014).

5.7 Metoddiskussion/motiverande av val av metod

För att få svar på vår problemformulering så gör vi en kvalitativ studie då vi anser att det är det bästa för att få svar på just våra frågor. Detta på grund av att vi vill utgå från ett barndomssociologiskt perspektiv och vara i elevernas miljöer och lyssna till deras röster vilket är lättare i en intervju än till exempel en enkätstudie. På så vis var det lättare för eleverna att komma till tals och argumentera för det de sa.

Vi valde inte att göra en kvantitativ studie då vi ansåg att det skulle ta längre tid att få en bredare bild och nå så pass många elever. Detta skulle behövas för att det skulle bli en omfattande och verklighetstrogen studie. Den stora skillnaden mellan en kvalitativ och en kvantitativ studie är omfattningen och hur det ser ut generellt på ett forskningsområde. En kvalitativ studie innebär färre deltagare än en kvantitativ studie (Denscombe, 2009).

Innan vår studie hade vi möjlighet att testa på olika metoder under fältstudier och vi kom på så vis fram till valet av vår metod. Hade vi istället valt att prata med pedagogerna utifrån samma frågeställning så skulle vi antagligen fått ett helt annat resultat och en annan bild om

elevernas delaktighet. Detsamma gäller ifall vi hade valt att observera. Det hade då varit omöjligt att få svar på vår frågeställning då man inte kan observera hur eleverna beskriver delaktighet. Vi kunde dock ha fått en bredare bild av elevernas delaktighet om vi även valt att intervjua pedagogerna på fritidshemmen. De hade fått ge sin syn på elevernas möjlighet till delaktighet och vi kunde ha jämfört dessa på olika sätt. Om vi hade valt att intervjua båda parter så hade resultatet kunnat bli skevt. Detta med tanke på att eleverna och pedagogerna skulle kunna ha beskrivit området på helt olika sätt och vi skulle inte veta vad som var det mest verklighetstroga (Svensson & Ahrne, 2011). Men eftersom vi intresserar oss för barns perspektiv så var detta inte aktuellt för oss.

Då vi gjorde våra val om antal intervjupersoner så samrådde vi med vår handledare kring hur många som skulle delta. Innan man genomför intervjuerna så är det svårt att veta hur många personer man ska intervjua. Oftast blir det för få eller för många. Det man får ha i åtanke är att försöka tänka på vad man vill ha svar på. Vill man veta vad pedagoger anser om utemiljöer så kan man inte enbart fråga en enda pedagog då man vill veta vad pedagoger generellt anser. Man får helt enkelt anpassa det utefter sin studies syfte och på så vis försöka avgöra hur många man behöver (Kvale & Brinkmann, 2014).

Vi gick från att i början ha en tanke om tio gruppintervjuer på tio olika skolor och fritidshem till att göra sex gruppintervjuer på tre olika skolor och fem olika fritidshem. Detta efter att vi tänkt igenom både tidsaspekterna och rimligheten. Vi kom också överens med vår handledare om hur många elever per grupp det skulle vara. Så här i efterhand anser vi att vi hade en rimlig mängd intervjuer för vår tidsintervall samt en rimlig mängd deltagare vid varje tillfälle. Kanske att vi kunde haft någon ytterligare gruppintervju för att få en bredare bild av elevernas åsikter men frågan är om vi hade hunnit med detta under dessa veckor.

Tiden för att genomföra vår studie kan anses som en begränsning men därför har det varit viktigt att planera och strukturera upp studien tids och innehållsmässigt. Som vi nämnde tidigare så skulle antal deltagare i vår studie kunna ses som en svaghet då det är få som medverkar och man på så vis inte kan få en generell bild över hur det ser ut.

5.8 Etiska överväganden

I en kvalitativ studie, som vi har gjort, så finns det fyra grundläggande krav som man måste följa enligt vetenskapsrådet (2002). Det första är informationskravet vilket innebär att när man gör sin studie så måste man informera de människor som figurerar i sin studie om vad studien går ut på samt ändamålet med studien. Detta utan att delge för mycket om vad studien handlar om. Risken som fanns om våra deltagare fick för mycket förhandsinformation om studiens innehåll är att de kunde läsa in sig på ämnet och vår studie tenderade att bli skev. Som vi nämnde innan så blev det istället att ett fritidshem tackade nej till att medverka i vår studie då vårdnadshavarna ansåg att det var för lite förhandsinformation.

Vi skickade ut ett informationsblad till skolorna där vi skulle göra våra intervjuer på. På informationsbladet fanns information enligt informationskravet. Innan intervjuerna startade gick vi igenom vad vi ska göra, hur vi ska göra, varför, deras rättigheter och att inga namn delges i studien. Krav nummer två är samtyckeskravet som innebär att den som väljer att delta i studien har makten över sin medverkan (Vetenskapsrådet, 2002). I vårt fall så var eleverna tvungna att ha vårdnadshavares underskrift på att de fick delta. De fick också veta att de när som helst under intervjun fick välja att avbryta eller bara stoppa ljudupptagningen utan att behöva förklara sig.

Den tredje är konfidentialitetskravet som innebär att de människor som deltar i studien skall vara anonyma. Det ska alltså inte framgå några som helst personuppgifter om dessa i studien samt att informationen om deltagarna inte skall gå att komma åt av obehöriga. I vårt fall så har vi inte använt oss av de medverkandes och fritidshemmens riktiga namn utan fingerade namn. Urvalet för namnen i denna studie har valts i alfabetisk ordning. Alla elever i intervju ett har namn på bokstaven a. Alla elever i intervju två har namn på bokstaven b och så vidare. Elevernas påhittade namn är kopplade till deras biologiska kön. Efter att vi hade transkriberat intervjuerna så raderade vi ljudupptagningarna. Det sista kravet som man måste ta hänsyn till i sin studie är nyttjandekravet. Det innebär att den information man får tillgång till angående de människor som medverkar endast skall användas till studien och inget annat (Vetenskapsrådet, 2002).

6 Resultat och analys

Här nedan kommer vi att redovisa vårt resultat utifrån våra frågeställningar. Elevernas citat finns med för att tydliggöra och förstärka resultatet och vi har också analyserat och tolkat dessa.

6.1 Vid vilka tillfällen beskriver eleverna att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter?

När vi bearbetade vår empiri utifrån frågeställningen ”vid vilka tillfällen eleverna beskriver att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter” hittade vi två teman som var utmärkande i elevernas svar vid intervjuerna. Det första temat vi kunde hitta var den fria leken som eleverna tyckte sig ha delaktighet i. Det andra temat var innehållet i de styrda aktiviteterna. Nedan kommer vi att presentera och analysera dessa närmare.

6.1.1 Den fria leken

I intervjuerna framkom det att ett flertal elever tyckte sig bestämma över den fria leken. De menade att det inte fanns några vuxna som bestämde vad de skulle göra då. Nedan nämner några elever detta.

”Vi bestämmer ju att vi vill göra fri lek” Cristoffer, 9år

” Jag vet när vi bara bestämmer. Vad vi ska göra på rasterna. Det bestämmer bara barnen” Cristoffer 9år

”Aa. Det är ingen som säger liksom. Nu måste du göra det.” Camilla, 9år

Här framkommer det att eleverna anser sig bestämma över den fria leken. Detta är något som Skolverket (2014) menar ska finnas med i fritidshemmets verksamhet. Även i Haglunds (2015) studie fram kommer det att eleverna är delaktiga i den fria leken. Den norska studien som Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) nämner visar även den att barnen i förskolan ansåg sig ha delaktighet i den fria leken. Cristoffer nämner, vilket också Camilla håller med om, att de får bestämma vad de ska göra på rasterna, som enligt vår tolkning tillhör den fria leken. När eleverna pratade om rasterna så var det rasterna under fritidshemsverksamheten som de menade.

Eleverna nämner att den fria leken kan innehålla massa olika saker. Dea, Dilba, Doris och Amanda nämner några saker de själva brukar göra under sin fria lek.

”Jag brukar måla och vara ute” Dea, 9år

”Jag brukar rita eller vika origami” Dilba, 9år

”Ja ibland brukar jag måla också. Och spela kort” Doris, 9år

”Man kan, ibland kan man när det är fri tid välja om man vill spela spel eller rita. Och pråla” Amanda, 6år

Vi tolkar det som att de saker som eleverna gör under sin fria lek har ofta kopplingar till de saker som pedagogerna har introducerat tidigare som till exempel här, origami. Det kan ses

som ett lyckat arbete av pedagogerna då de har inspirerat eleverna till något som de själva tar vidare och utvecklar.

Som Amanda beskriver det ovan så kan det ibland vara så att eleverna är begränsade även i vad de kan göra i den fria leken. De får tid och möjlighet till den fria leken men att pedagogerna ändå satt upp riktlinjer, med eller utan eleverna, om vad som kan göras under denna tid. Både Haglund (2015) och Elvstrand (2009) har kommit fram till att eleverna i deras studier är begränsade i deras delaktighet på fritidshemmet och i skolan. Vi har erfarenhet av att den fria leken inte anses vara viktig eller att tanken om att den skulle kunna vara en bidragande faktor till lärande. Vissa anser att den fria leken är den tid som är över efter att man gjort de målrelaterade aktiviteterna. Vi anser dock, precis som Evaldsson och Aarsand (2011), att den fria leken är ett viktigt inslag i elevernas vardag och att denna också är ett sätt för att uppnå vissa av målen. Den fria leken ska vara ett naturligt inslag i fritidshemmets verksamhet och den är betydelsefull för elevernas utveckling och lärande (Skolverket, 2014).

På en fråga om när eleverna får vara med och bestämma kom en elev istället in på när pedagogerna får vara med och bestämma.

”De får bestämma saker som typ är bra för oss. Att vi ska gå ut är bra för oss” David, 9år

När David säger att ”de” får bestämma menar han pedagogerna. Han berättade att pedagogerna bestämde över saker som var bra för dem, som att gå ut. Han påpekade också att det kunde vara saker som eleverna annars inte skulle välja själva. Här blir det tydligt att pedagogerna utgår från ett barnperspektiv och inte från barns perspektiv. Det vill säga att pedagogerna utgår ifrån vad de själva tror är bra för eleverna istället för att föra en dialog med eleverna och på så vis försöka närma sig barns perspektiv (Evaldsson & Aarsand, 2011).

Generellt så framgår det i intervjuerna med eleverna att de anser att den fria leken är betydelsefull för dem. Eleverna var rörande överens om att fritids blir roligare om de själva får bestämma vad de ska göra.

”För att det blir mycket roligare på fritids då” Dilba, 9år

”Ja, för då får man göra så mycket roliga grejer” Fredrika, 6år

”Man kanske tycker det är ganska tråkigt om fröknarna hela tiden ska bestämma” Camilla, 9år

När Camilla beskrev att det inte vore kul om pedagogerna skulle bestämma hela tiden så tolkar vi det som att hon ändå vill ha en balans, att både pedagogerna och eleverna ska bestämma. I Haglunds (2015) studie framkom det att pedagogerna inte hade fört en dialog med eleverna om innehållet i verksamheten utan själva bestämt vad som ska göras. Om man utgår ifrån vad eleverna nämner här så skulle detta inte vara okej för dem då de inte skulle få vara med och bestämma. Vi har nämnt att det ska vara meningsfullt för eleverna på fritidshemmet. För att det ska bli meningsfullt för eleverna på fritidshemmet så måste de få vara med och bestämma men framförallt är det viktigt att det synliggörs för dem (Skolverket, 2014).

Vi frågade eleverna om det fanns något som de skulle vilja vara med och bestämma över som de inte redan bestämde över. Eleverna hade många förslag på detta men som relevant för detta så nämner Amanda att hon skulle vilja ha mer fritid.

”Att ha lite mer fritid” Amanda, 6 år

Enligt Skolinspektionen (2010) så är det för mycket fri lek och de menar att fritidshemmen på så vis inte lever upp till kraven som finns på dem. Vi undrar om en orsak till att eleverna inte har så mycket fri lek som de vill är att pedagogerna har ett krav på sig uppifrån att eleverna inte ska ha för mycket fri lek. På grund av detta så upplever eleverna att de inte har så mycket fri lek. Vi vet inte om så är fallet eftersom vi inte har haft några samtal med pedagogerna.

6.1.2 Innehållet i de styrda aktiviteterna

Det andra temat som var utmärkande i elevernas svar kring vid vilka tillfällen de beskriver att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter är innehållet i de styrda aktiviteterna. Vi menar att de styrda aktiviteterna skiljer sig från den fria leken. Detta på så sätt att den fria leken bestäms av eleverna själva samt utifrån deras intressen och på deras villkor. Däremot i de styrda aktiviteterna bestämmer någon vuxen men att eleverna kan bestämma om de vill delta eller inte och eventuellt innehållet i aktiviteterna.

Vid alla våra intervjuer så har eleverna nämnt att de får vara med och bestämma innehållet i aktiviteterna, vissa mer än andra. När vi har gjort våra intervjuer med eleverna så har vi definierat styrda aktiviteter som något som pedagogerna håller i och har ansvar för. Nedan nämner några elever vad det kan bestämma över i de styrda aktiviteterna.

” Ja och vi får bestämma vad vi ska göra på kreativa tisdag och fredagskul ” Cristoffer, 9 år

”På tisdagar har vi kreativa tisdag, det är typ när man får gå till ett rum och så är det en fröken där och så håller de på att pyssla” Cimon, 9år

”Ahh men också på kreativa tisdag då brukar man till exempel igår då skulle man måla blommor som liksom hade vissnat så man skulle inte bara måla en blomma utan man skulle liksom veta om det var en blåsippa eller vitsippa. Men då får man ju liksom välja vilken blomma det ska vara och hur den ska se ut.” Camilla, 9år

Eleverna i intervjuerna menar att pedagogerna kan ha bestämt aktiviteter som ska göras på veckorna men att de som oftast får bestämma eller vara med och bestämma innehållet i dessa aktiviteter. När eleverna beskrev kreativa tisdag för oss så tolkade vi det som att under denna aktivitet som pedagogerna håller i så får eleverna vara med och bestämma innehållet. Innehållet i aktiviteten var olika pyssel och handarbeten men ett specifikt pyssel per gång. Eleverna var inte tvungna att göra exakt efter instruktionerna när man väl var där utan fick välja lite fritt utifrån ramarna.

Fredagskul var något som eleverna nämnde att de fick bestämma över. De förklarade att de hade fredagskul varje fredag och innehållet var varierande.

”Fredagskul. Då kan det vara massor av olika grejer” Cilla, 9år

”Ja, dansquiz och melodifestivalen” Cimon, 9år

”Just dance” Cecilia, 9år

”Ja det kan va massor av olika grejer på då” Cristoffer, 9år

Fredagskul uppfattade vi som något roligt att göra på fredagar och som eleverna styrde över. De fick rösta om vad som skulle göras och sedan fick de själva styra upp detta. Eleverna nämnde dock att pedagogerna var med och bestämde vid de tillfällen då ingen kommit på något att göra. Vi anser att detta är ett utmärkt tillfälle att ta vara på elevernas intressen och låta dem vara kreativa precis som Skolverket (2014) menar att vi ska göra. Vidare påpekar Skolverket också att eleverna ska vara med i utformandet av verksamheten vilket Haglund (2015) anser att vi på fritidshemmet har stor möjlighet att erbjuda dem. Vi anser att innehållet i de styrda aktiviteterna skulle vara ett bra tillfälle för eleverna att vara delaktiga i.

Något som framgår i intervjuerna är att alla elever inte är medvetna om vad de får vara delaktiga i. När det gäller de styrda aktiviteterna så visste inte alla hur pass mycket eller lite de fick bestämma men när samtalet mellan eleverna pågick så kom det fram eftersom de andra eleverna tydliggjorde det. Detta framkom också i Sheridan och Pramling Samuelssons (2001) studie då barnen först svarade nej på om de fick bestämma på förskolan. Men när de förde ett samtal med dem om vad de gjorde på förskolan så kom de fram att de visst fick vara med och bestämma. Som vi nämnt innan så gäller det som pedagog att synliggöra elevernas delaktighet för dem. Detta stämmer också överens med Arnér och Tellgrens (2006) studie där eleverna hade lite delaktighet och på så vis visste de inte vad de kunde påverka.

I våra intervjuer med eleverna framgår det att det är mest delaktigheten i de styrda aktiviteterna och vad de får bestämma där som de menar när de beskriver vad de får bestämma över på fritidshemmet. Vi tror att eleverna pratar om just de styrda aktiviteterna, när de får frågor om vad de bestämmer, för att det oftast är detta som synliggörs för dem. Av erfarenhet så är det oftast i de styrda aktiviteterna man frågar om elevernas åsikter. Detta kommer vi att ta upp nedan. Då Skolverket (2014) skriver om att eleverna ska vara delaktiga i utformandet av innehållet i fritidshemmets verksamhet så är det inte enbart delaktigheten i de styrda aktiviteterna de menar.

I Skolverket(2014) står det bland annat att leken har stor betydelse i fritidshemmets verksamhet och att pedagogerna ska ge eleverna möjlighet till sin fria lek men också till lek som är styrd av pedagogerna. Eleverna behöver både styrd och fri lek för att utveckla olika kompetenser och förmågor.

6.2 På vilket sätt beskriver eleverna att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter?

På vår frågeställning om på vilket sätt eleverna beskriver att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmet aktiviteter hittade vi även här två utmärkande teman i elevernas svar. Det första temat är röstning och det andra är önskningsar. Dessa två kommer vi att presentera och analysera nedan.

6.2.1 Röstning

På fritidshemmen kan röstning förekomma i olika demokratiska sammanhang. Som oftast handlar det om olika samlingstillfällen så som fritidsråd eller liknande (Pihlgren, 2011). Röstning är något som är vanligt på fritidshemmen och enligt eleverna som vi har intervjuat så sker det på alla deras fritidshem. De nämner att röstning sker i olika demokratiska sammanhang vilket också Skolverket (2014) säger ska finnas med i verksamheten. På detta sätt så ska eleverna lära sig att ta ansvar och då förberedas inför samhällslivet.

”Ibland får vi rösta på vad vi vill göra för grej på fritidsgympan, ibland får vi lägga ner huvudet i bänken och sen räcka upp handen. Då ser man inte kompiserna.” Bert, 8 år

Som Bert nämner får de ibland lägga ner huvudet i bänken och sedan räcka upp handen när de röstar. Han förklarar att detta är på grund av att man inte ska se vad kompiserna röstar på. Vi tolkar det som att pedagogerna vill att eleverna ska välja sin aktivitet, eller vad det kan vara man röstar om, utifrån vad man själv vill göra och inte bli påverkad av andras val. I Elvstrands (2009) studie så förklarade eleverna att de hade större möjlighet till delaktighet om de kunde få med sina klasskompisar på det de själva röstade på. Hade de istället gjort på det sätt som Bert beskriver så skulle eleverna anse sig ha mindre möjlighet till delaktighet då klasskompiserna inte skulle veta vad de röstar på.

Nedan fortsätter eleverna att beskriva när de får rösta på fritidshemmet.

”Ibland får vi rösta på vilken film vi vill se” Camilla, 9år

”Ja ibland kan vi få rösta, asså ja om typ varje år en gång får vi bestämma vad fröknarna tycker att vi ska göra och rösta om vad vi vill göra typ. Om vi ska vara ute typ på torsdag och vara i gymnasalen på tisdag eller nått.” Albin, 7år

”Och vi brukar se på film ibland.” Alex, 7år

”Men då brukar vi rösta.” Astrid, 6år

”På fredag, vilken film det ska va.” Alex, 7år

”Ja vi brukar för vi, alltså förra gången röstade vi” Astrid, 6 år

”Ja mellan Sune i Grekland och Sune på bilsemester.” Albin, 7år

På alla fritidshem nämnde eleverna att röstning sker i samband med filmvisning samt vid val av aktivitet i gymnasalen. Då demokratiska processer är något vi ska använda oss av på fritidshemmet enligt Skolverket (2014) så anser vi att dessa två tillfällen är bra till detta.

En sak som vi pedagoger måste tänka på vid de demokratiska tillfällena är att eleverna inte kan detta av sig själva utan det är något som vi pedagoger måste hjälpa eleverna med och stödja dem i (Pihlgren, 2011).

Precis som eleverna i Elvstrands (2009) studie tog upp så var röstning ett av de vanligaste sätten att vara delaktig på.

6.2.2 Önsknings

Det andra temat kring på vilket sätt eleverna beskriver att de får vara delaktiga i utformandet av fritidshemmet aktiviteter hittade vi önsknings. Vi anser att röstningar och önsknings skulle kunna gå in i varandra men enligt våra tolkningar av intervjuerna så skiljer eleverna på röstning och önsknings. Röstning är något som sker vid mer styrda tillfällen och önsknings är något som kan ske lite när som helst i verksamheten utan styrda tillfällen. Dock är röstning något som kan komma genom en önskning. Till exempel att man får önska en lek och sedan röstar man om vilken lek det ska bli. De olika fritidshemmen hade olika sätt för eleverna att önska på.

”Och så får vi vara med och bestämma, men får såhär ge önskemål ibland om vad man ska göra på idrotten till exempel om man ska göra spela fotboll eller så kan man göra det” Dilba, 8år

”Ja, önskningar vi skriver upp på ett papper” Cilla, 9år

”Och när det var lov så fick vi nästan bestämma allt på en tavla.” Fredrika, 6år

”De är lite vad man ska göra, när det är lov o så, om man är få barn på fritids då kanske man liksom får bestämma ska vi gå på en promenad” Ella, 8år

”Eller va ute på nån lekplats” Elin, 8år

Eleverna beskrev att det fanns olika sätt att göra sina önskningar på, bland annat genom att skriva upp på ett papper. Flertalet elever nämnde att loven var tillfällen då de får vara mer delaktiga än i den ordinarie verksamheten. I Elvstrands (2009) studie framkom det att eleverna fick bestämma över den fria tiden efter att de hade gjort klart arbetsuppgifterna. I båda dessa tillfällen så skiljer det sig mellan den ordinarie verksamheten och annan verksamhet. Eleverna i våra intervjuer fick vara med i utformandet av aktiviteter och önska vad de ville göra.

Eftersom det oftast är mindre elever på fritidshemmen under loven så tror vi att det blir lättare för pedagogerna att låta eleverna få vara delaktiga i verksamheten. Det är mindre antal elever och därför lättare för dem att få fram sin åsikt. Det är lättare för pedagogerna att släppa de fasta rutinerna då det finns större valmöjligheter och är mindre styrda av tider och lokaler. Under den ordinarie verksamheten så måste man ta hänsyn till skoltider, mattider och andra fasta rutiner som man under loven kan släppa lite på.

En sak som kan vara svår i och med önskningar är att låta alla elevers önskningar uppfyllas.

”Ibland känns det inte som att kanske att han har kommit med idén, då vet ju inte jag om det. Då känns det inte så mycket som att jag får vara med och bestämma. Alla får ju bestämma nån gång.” Dea, 9 år

Dea förklarade för oss att även om det är en av eleverna som fått önska något så är det inte säkert att de andra vet att det just är en elev som fått önskat och bestämt och inte en pedagog. Så även om alla elever får önska på många olika sätt så är det ju inte säkert att just ”min” önskan blir uppfylld utan istället någon annan elevs. Där måste man som pedagog vara uppmärksam så att det inte är samma elevers önskningar som går igenom hela tiden för på så vis kan andra elever känna att de inte är delaktiga i besluten. Precis som Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) beskriver det så är inte barns perspektiv samma för alla barn för alla tycker olika och därför måste vi pedagoger lyssna till alla.

Vi tänker att eleverna får vara med och önska om saker i verksamheten men i slutändan så är det ändå pedagogerna som avgör om det ska göras eller inte. Oftast kanske utifrån vilka resurser man har, både ekonomiska resurser men också personaltätheten. Där blir det en obalans i makten mellan eleverna och pedagogerna där pedagogerna har den största och slutgiltiga makten.

6.3 Avslutande analys utifrån det barndomssociologiska perspektivet

I våra intervjuer så tolkar vi det som att eleverna är delaktiga i de beslut som tas på fritidshemmen och i utformandet av aktiviteterna. Enlig barndomssociologin så anser man att eleverna är kompetenta och kan ta viktiga beslut vilka överensstämmer med våra resultat då Pedagogerna låter eleverna göra detta (Halldén, 2007). I vårt resultat framkommer det även att eleverna är delaktiga i verksamheten men också att vissa skulle vilja vara mer delaktiga.

Som vi tolkar det så utgår man ofta från barns perspektiv på de berörda fritidshemmen angående våra frågeställningar. Detta på så vis att eleverna får vara med och rösta, önska och påverka innehållet i de styrda aktiviteterna. Det är inte så att pedagogerna enbart bestämmer allt och utgår från ett barnperspektiv och vad de tror att eleverna vill göra utan det förs en dialog mellan pedagogerna och eleverna om hur utformandet av fritidshemmen ska se ut. Vi tror dock att det är pedagogerna som har det slutgiltiga avgörandet av vad som ska göras. Det är alltså pedagogerna som har makten att bestämma över verksamheten. Det är också pedagogerna som avgör hur mycket eleverna ska vara med och bestämma.

Röstning och önsknings är två sätt som eleverna kan göra sin röst hörd på här. Vad som inte framkommer, då vi inte talat med pedagogerna, är hur elevernas svar överensstämmer med deras syn på elevernas delaktighet. Vi vet inte heller hur pass mycket pedagogerna styr över vad eleverna får ha delaktighet i. Något som skulle tala emot barndomssociologin är om man inte ser eleverna som kompetenta nog att kunna fatta beslut om vad de kan göra. Man begränsar istället eleverna i deras delaktighet på grund av detta. Dessa begränsningar skulle dock kunna bero på andra saker också så som tid och resurser.

Som det barndomssociologiska perspektivet påpekar så vill man ge barnen mer makt. Detta överensstämmer med vår studie då eleverna får vara med och påverka innehållet i fritidshemmets verksamhet. När eleverna får vara med och påverka innehållet på fritidshemmet så visar pedagogerna att de lyssnar till elevernas åsikter och tar dessa på allvar vilket det barndomssociologiska perspektivet förespråkar.

7 Slutdiskussion

Här kommer vi att diskutera vår studie utifrån egna tankar och åsikter samt utifrån litteraturen som vi har använt oss av. Vi kommer att diskutera resultaten som vi har kommit fram till.

Vårt huvudsyfte har varit att ta reda på hur eleverna beskriver sina möjligheter att vara delaktiga i utformandet av fritidshemmets aktiviteter. Vi tycker att vi på ett bra sätt har lyckats få fram vad just eleverna anser om detta. Svaren vi fått fram i intervjuerna stämmer överens även med vad eleverna har svarat mellan de olika fritidshemmen. Det är endast vid ett fåtal tillfällen det har skilt sig mellan svaren.

Resultatet som man kommer fram till i en studie skulle kunna ge olika konsekvenser på olika sätt beroende på vad man har kommit fram till. I vårt fall så skulle det kunna få negativa konsekvenser för fritidshemmen om våra resultat hade påvisat att eleverna inte hade någon delaktighet eller väldigt lite. Fritidshemmen skulle iså fall inte uppnå de uppsatta målen. Detta är inget som framkommer i vår studie då vi tolkat att de får vara delaktiga, ganska mycket dessutom. Däremot så kan vi i vår studie inte påstå att det är en generell bild för alla fritidshem utan det är enbart de fritidshem som medverkat i vår studie. Skulle det vara en större studie så skulle fler fritidshem kunna bli påverkade av studien då den skulle ge en mer generell bild.

Som vi har nämnt så valde vi intervjuer som metod i vår studie. Hade vi istället valt att observera elevernas delaktighet i verksamheten så tror vi att det hade gett oss ett annorlunda resultat. Hade vi däremot kompletterat våra intervjuer med att observera så hade vi troligtvis fått större förståelse för vad eleverna beskrivit i intervjuerna. Detta endast om det eleverna sagt i intervjuerna är sanningsenligt, annars skulle resultatet påvisa att eleverna sagt en sak men verkligheten visar en annan. Detta skulle också kunna påvisats om vi hade valt att göra intervjuer även med pedagogerna på de olika fritidshemmen. Men hade vi gjort intervjuer enbart med pedagoger i vår studie så hade vi utgått från ett barnperspektiv och inte från barns perspektiv för att se på delaktighet. Detta skulle tala emot det barndomssociologiska perspektivet på så vis att vi skulle se eleverna som mindre kunniga att kunna uttrycka sig och beskriva vad de anser sig ha delaktighet i.

En sak som vi måste ha i åtanke är att vi vuxna aldrig kan utgå från barns perspektiv men däremot så kan vi närma oss det.

I vårt resultat kom vi fram till att de tillfällen som eleverna ansåg sig vara delaktiga i var den *fria leken* samt i *innehållet i de styrda aktiviteterna*. Ett annat resultat i vår studie var två olika sätt som eleverna beskrev att de fick bestämma genom i fritidshemmet. Dessa två sätt var att *rösta* och *önska*. Tillsammans blir den fria leken, innehållet i de styrda aktiviteterna, röstning och önskning våra fyra teman som vi har utgått ifrån när vi gjort våra analyser.

Vi har valt att granska våra fyra teman utifrån positiva och negativa aspekter. En positiv sak med vårt första tema som är den fria leken är att eleverna får ut så mycket av den. De får möjlighet till att utveckla många olika kompetenser och förmågor (Skolverket, 2014). För att detta ska kunna ske så anser vi att pedagogerna måste se till att eleverna får tid och möjlighet till den fria leken. En negativ sak som skulle kunna bli med den fria leken är att man på fritidshemmet inte uppnår de uppsatta målen för verksamheten om den fria leken skulle ta för stor del av innehållet (Skolinspektionen, 2010).

En positiv sak med vårt andra tema som är elevernas delaktighet i innehållet i styrda aktiviteter är att de får påverka vad som görs på fritidshemmet. Fritidshemmet är till för eleverna och därför är det bra att det är de som får bestämma vad som ska göras. En negativ sak med detta är om eleverna skulle välja samma saker hela tiden. Då kan det vara svårt att nå eleverna och få dem att testa på nya aktiviteter och i nya konstellationer.

En positiv sak med vårt tredje tema, röstning, är att det blir en demokratisk process där eleverna får komma fram till vad de vill göra för aktivitet. Det blir också synligt för eleverna att det är de som kommit fram till beslutet och att ingen pedagog påverkat resultatet utan deras vetskap. Det negativa med röstning kan vara kamratpåverkan, att man röstar som sina kompisar röstar och inte utifrån sin egen åsikt. Ovan nämnde en av eleverna ett sätt att rösta på genom att lägga ner huvudet på bänken just för att inte se vad kompisarna röstar på. Men att några av eleverna nämnde att ibland kanske man inte vill göra en sak om inte kompisen är med. Då kan detta vara negativt. Men det skulle vara positivt om man som pedagog vill att eleverna ska testa på nya saker och skapa nya gemenskaper. Man blir på så vis inte påverkad av vad andra vill göra.

En positiv sak med vårt fjärde och sista tema som är önskningar är att alla elever kan få komma till tals och få påverka. Beroende på vilket sätt man får önska på så finns det större möjlighet för de mer tystlåtna eleverna att kunna påverka. Som kommit fram i vår studie så sker inte önskningar enbart av att man säger vad man vill utan också genom att skriva upp på en lapp. En negativ sak med önskningar, som vi tidigare nämnt, är att alla elevers olika önskningar inte blir valda. Man kan som elev vara med och önska vid varje tillfälle men ändå blir ens önskan aldrig uppfylld. En sak som kan vara bra för eleverna att veta när de gör sina önskningar är att det finns vissa ramar de måste hålla sig inom på fritidshemmen. Det handlar alltså om begränsningar. Eleverna måste förstå att de inte kan önska vad och hur mycket som helst om de vill att sin önskning ska bli uppfylld. Önskar man till exempel att fritidshemmet ska åka till USA så måste eleverna inse begränsningen i detta. Enligt vår tolkning så har de elever som inte är delaktiga så mycket har oftast orealistiska önskningar om vad de vill göra. De som är mer delaktiga i verksamheten har oftast bättre insikt i vad de kan vara delaktiga i. Även som i Dahl och Ackesjöes (2011) studie så ville de elever som inte hade så mycket delaktighet vara mer delaktiga medan de som hade mer delaktighet från början var nöjda med sitt. Detta påvisar att eleverna som redan är delaktiga inser att de har denna delaktighet men också att de inte kan ha hur mycket delaktighet som helst. Det är viktigt att pedagogerna förklarar detta för eleverna och även motivera för dem varför deras önskning möjligtvis inte blir vald.

Vi har nämnt att elevernas delaktighet ska synliggöras för dem själva. Vi undrar om eleverna skulle se sin delaktighet utan olika demokratiska processer. Skulle de se och förstå att de är delaktiga om de skulle bestämma allt hela tiden på fritidshemmet eller måste det finnas ett samtal om detta för att de ska få den förståelsen? Utifrån våra intervjuer så har det framgått att eleverna inte varit insatta i vad de har delaktighet i. Men när de börjar prata om det tillsammans så ser eleverna sin delaktighet. Vi anser att vi pedagoger måste, på ett tydligt sätt, synliggöra för eleverna att och när de är delaktiga. Detta är också något som styrdokumentet säger att vi aktivt ska arbeta med (Skolverket, 2014).

Enligt Skolinspektionens (2010) granskning så visar det sig att två tredjedelar av Sveriges fritidshem behöver öka elevernas delaktighet i utformandet av verksamheten. För att kunna göra detta måste pedagogerna utvärdera och analysera elevernas delaktighet i verksamheten för att på så vis kunna utveckla elevernas möjligheter till delaktighet.

Vårt förväntade resultat var inte detsamma som det slutgiltiga resultatet. Vi trodde inte att eleverna skulle vara så pass delaktiga som det framkommit att de är och heller inte att de själva skulle vara så medvetna om sin egen delaktighet. När vi studerade de olika fritidshemmen för att få fram vår empiri så tog det längre tid än vi trodde samt att vi fick mindre kontakter till våra klasskamraters verksamhetsförlagda handledare. Vi insåg då att det var bra att vi ändrade vårt antal kring medverkande skolor från tio stycken till tre. Bearbetningen av vårt resultat var svårare än vi trodde. Även detta tog längre tid då vi fick bearbeta det flera gånger för att få svar på våra frågeställningar.

Vi har studerat likheter och skillnader mellan vår studie och tidigare forskning. Elevers begränsning i sin delaktighet är något som kommit fram i vår studie. Eleverna nämnde att ibland var alla till exempel tvungna att gå till skogen, men väl där fick de bestämma själva vad de skulle sysselsätta sig med. Eleverna i Haglunds (2015) studie samt i Elvstrands (2009) studie uttryckte också att de var begränsade i sin delaktighet.

En ytterligare likhet som vi sett mellan vår studie och Haglunds (2015) studie är att eleverna ansåg sig ha delaktighet i den fria leken. Eleverna i vår studie ansåg att de hade stor delaktighet i den fria leken.

En annan likhet mellan vår studie och tidigare forskning är att det vanligaste sättet att vara delaktig enligt eleverna var genom röstning och önskningar. Detta framkom i Elvstrands (2009) studie då eleverna fick rösta och önska i skolans verksamhet. Även i vår studie framkom det att röstning och önskningar sker på fritidshemmen.

Den största skillnaden mellan vår studie och tidigare forskning är delaktigheten i innehållet i de styrda aktiviteterna. I vår studie så ansåg sig eleverna vara delaktiga och kunna påverka innehållet medan i Haglunds (2015) studie så fick eleverna inte komma till tals för att påverka innehållet i de styrda aktiviteterna.

En annan sak vi har studerat är likheter och skillnader mellan skola och fritidshem. Under en intervju så uttryckte sig en elev på detta sätt:

”På skolan får vi inte bestämma så mycket vi får bara bestämma rasterna. Det är som att på skolan bestämmer de och på fritids är typ hela skolan vår” Dea, 9 år

Det Dea uttrycker här kan jämföras med det vi tagit upp tidigare att det är lättare på fritidshemmen än i skolan att ge eleverna möjlighet till delaktighet. Detta är något som hon har insett. Under flera av intervjuerna så jämförde eleverna själva delaktigheten de har i fritidshemmet med delaktigheten i skolan. De menade bland annat att i skolan kan man inte välja själv vad man ska göra på lektionerna men på fritidshemmen kan man till exempel välja vad man ska leka. Detta är den stora skillnaden mellan delaktigheten i skola och fritidshem. Dea nämner att det är de vuxna som bestämmer på skolan och på fritidshemmen är det eleverna som bestämmer. Vi tror dock inte att detta är fallet. Men däremot så tror vi att det är så elever känner eftersom det blir synligt för dem att det är en sådan tydlig skillnad på mängden delaktighet i skolan och på fritidshemmet.

I våra intervjuer och när vi har granskat litteratur samt tidigare forskning så har vi funnit många intressanta saker som vi skulle vilja kolla närmare på och skriva om. Dessa saker har dock inte varit relevanta att skriva om i vår studie då de inte skulle tillföra något. Det är synd

att så pass mycket av elevernas röster inte kommer fram. Vi tycker att det är viktigt att man på fritidshemmen ser till att det finns tillfällen där eleverna kan komma till tals och att man verkligen kan sätta sig ner men mindre grupper så elevernas tankar kommer fram då eleverna har massor av viktiga och bra saker att säga. Sedan är det ju så att man på fritidshemmen ska se till att eleverna lär sig olika saker (Skolverket, 2014). När eleverna får vara delaktiga så bidrar det till att eleverna får en positiv inställning till lärande vilket vi ska ta fasta på (Jensen, 2011).

Det vi kan ta med oss från vår studie till vårt kommande yrke är att vi ska låta eleverna vara delaktiga i utformandet av verksamheten vilket Skolverket (2014) säger att vi ska göra. Vi har i vår studie sett vad eleverna anser om delaktigheten på fritidshemmet vilket är väldigt viktigt för dem. De vill vara med i utformandet och de har också många idéer om hur detta ska ske. Det gäller bara att vi lärare i fritidshem ber om elevernas åsikter samt att vi ser dessa som betydelsefulla. Det är viktigt att vi synliggör delaktigheten för eleverna för att de ska bli medvetna om vad de faktiskt har delaktighet i.

7.1 Fortsatt forskning

Eftersom det i dagsläget inte finns så mycket tidigare forskning om delaktighet på fritidshemmet så anser vi att det måste bli mer forskning kring detta. Framförallt mer omfattande forskning som kan visa på hur det ser ut generellt på fritidshemmen och inte enbart på några fåtal fritidshem som i vår studie. Kanske att fler kvantitativa studier borde göras för att forskningen ska bli mer omfattande.

Vi nämnde också tidigare att det kan vara bra att intervjua både elever och pedagoger men också att observera. Dessa alternativ skulle kunna vara olika sätt att fortsätta forska på för att få det mer utförligt och få en bredare bild.

8 Referenslista

- Arnér, E. & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna: att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahl, M. & Ackesjö, H. (2011). "Det bästa med fritids var att kompisarna var där" I A. Klerfelt & B. Haglund (red.). *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. (s. 204-223) Stockholm: Liber.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Elvstrand, H. (2009). *Delaktighet i skolans vardagsarbete* (Doktorsavhand/ Linköping Studies in Behavioural Science, No. 144). Linköping: LiU-Tryck. Hämtad 2015-05-22 från <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:229768/FULLTEXT01>
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne G. (2011). Intervjuer I G. Ahrne., G. Ahrne & P. Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 36-57) (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Evaldsson, A-C & Aarstrand, P. (2011). Den fria lekens möjligheter och begränsningar I A. Klerfelt & B. Haglund. (red.). *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. (s. 137-154) Stockholm: Liber.
- Haglund, B. (2015). Pupil's opportunities to influence activities: a study of everyday practice at a Swedish leisure-time centre. *Early Child Development and Care*. Doi: 10.1080/03004430.2015.1009908
- Halldén, G. (2007). Barndomssociologi och möjligheten av ett psykosocialt perspektiv I G. Halldén. (red.). *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. (s. 25-40) Stockholm: Carlsson.
- Jensen, M. (2011). Informellt lärande i fritidshemmet I A. Klerfelt & B. Haglund (red.). *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. (s. 95-114) Stockholm: Liber.
- Jonsson, A & Thulin, S. (2013). Att göra bruk av barns perspektiv I I. Pramling Samuelsson & I. Tallberg Broman (red.). *Barndom, lärande och ämnesdidaktik*. (s. 43-58) (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Pihlgren, A.S. (2011). Barns inflytande och värdegrund I A.S. Pihlgren (red.). *Fritidshemmet: fritidslärares uppdrag på fritidshemmet och i skolan*. (s.143-187) (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S. (2003). Delaktighet som värdering och pedagogik. *Pedagogisk forskning i Sverige, 2003 årg 8 nr 1-2, 70-84*. Doi: 1401-6788
- Rennstam, J & Wästerfors, D. (2011). Att analysera kvalitativt material I G. Ahrne, G. Ahrne & P. Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. (s.194-210) (1. uppl.) Malmö: Liber.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Sheridan, S & Pramling Samuelsson, I. (2001). Children's conceptions of participation and influence in preschool: A perspective of pedagogical quality. *Contemporary Issues in Early Childhood, 2(2)*, 169-194.
- Skolinspektionen (2010). *Kvalitet i fritidshem*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket. Hämtad 2015-05-19 från http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2Fblob%2Fpdf2442.pdf%3Fk%3D2442
- Skolverket. (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Hämtad 2015-04-30 från <http://skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild->

- publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf2575.pdf%3Fk%3D2575
- Skolverket. (2014). *Allmänna råd för fritidshem*. Stockholm: Fritzes. Hämtad 2015-04-30 från http://skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf3301.pdf%3Fk%3D3301
- Svensson, P. (2011). *Teorins roll i kvalitativ forskning* I G. Ahrne, G. Ahrne & P. Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 182-193) (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Svensson, P & Ahrne, G. (2011). *Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt* I G. Ahrne, G. Ahrne & P. Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. (s. 19-33) (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2015-04-23 från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
- Westlund, K. (2010). *Demokrati i förskolan* I B. Riddersporre & S. Persson (red.). *Utbildningsvetenskap för förskolan*. (s. 83-99) (1. utg.) Stockholm: Natur & kultur.

9 Bilagor

9.1 Bilaga 1 Tillståndsblad

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete på förskolläraryrket-/grundläraryrket vid Göteborgs universitet

Vi är studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs universitet. Vi skall nu skriva vårt examensarbete som motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i Juni 2015.

Examensarbetets syfte är att ta reda på barns perspektiv på verksamheten.

De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är bland annat: Hur eleverna upplever olika delar i verksamheten.

För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom intervju, med ljudupptagning, med elever i fritidshem.

På ert fritidshem kommer undersökningen att genomföras den 15 april.

Vi vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den intervju som ingår i examensarbetet. Alla elever kommer att garanteras konfidentialitet. De fritidshem som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni som barnets vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det med barnet tillbaka till fritidshemmet så att ansvarig lärare kan samla in svaret vid tillfälle. Sätt således ett kryss i rutan nedan om ni ger ert tillstånd:

Som vårdnadshavare **ger jag tillstånd** att mitt barn deltar i undersökningen

Datum

.....
vårdnadshavares underskrift/er, barnets/elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående adresser eller telefonnummer:

Med vänliga hälsningar

Sophie Lundin, sophielundin6@hotmail.com , 070-2039896

Serena Melgaard, serenaaaa@hotmail.com, 070-9348343

Handledare för undersökningen ärBjörn Haglund

Kursansvariga lärare: Anne Kultti & Nils Hammarén (förskolläraryrket); Björn Haglund (Grundläraryrket, inriktning fritidshem)

e-mail: Camilla.bjorklund@ped.gu.se; Nils.hammaren@gu.se; Bjorn.haglund@ped.gu.se

9.2 Bilaga 2 Intervjuguide

1. Vad heter ert fritids?
2. Vilka klasser är det som går på fritids?
3. Vad brukar ni göra på fritids?
4. Vad brukar ni ha för aktiviteter?
5. Vad brukar ni ha för aktiviteter som pedagogerna håller i?
6. Får ni elever vara med och bestämma?
7. Vad får ni bestämma?
8. Vill ni bestämma mer på fritids?
9. Finns det något ni skulle vilja vara med och bestämma som ni inte får bestämma nu?
10. När får ni vara med och bestämma? Speciella tillfällen?
11. Hur får ni vara med och bestämma?
12. Finns det något ställe som ni elever bestämmer över på fritids?
13. Finns det något ställe där bara de vuxna bestämmer över på fritids?
14. Tycker ni att det är bra att ni får vara med och bestämma på fritids? Varför?
15. Tycker ni att det är viktigt att vara med och bestämma på fritids? Varför?